

Część 2

Rozwój pracowników – perspektywa zarządzania wiedzą

Małgorzata Budzanowska-Drzewiecka*

Aneta Lipińska**

Maciej Teczek***

2.2

Wzorce dzielenia się wiedzą między studentami

Streszczenie

Dzielenie się wiedzą wśród studentów jest rzadko przedmiotem dociekań naukowych. Badanie jest próbą identyfikacji sposobów wymiany wiedzy między studentami polskich uczelni. Koncentruje się na źródłach wiedzy i kanałach komunikacji, uwzględniając rozwiązania technologiczne. Ankiety przeprowadzone na dwóch uniwersytetach poprzedzono badaniami jakościowymi. Wyniki potwierdzają pozytywne nastawienie studentów do dzielenia się wiedzą. Badani przekazują wiedzę głównie za pośrednictwem technologii informacyjno-komunikacyjnych, chociaż dostrzegają walory komunikacji bezpośredniej. Preferencje studentów dotyczące źródeł i kanałów komunikowania wiedzy uzależnione są od uczelni i stopnia studiów.

Słowa kluczowe: dzielenie się wiedzą, uczelnie wyższe, studenci, ICT

---

* Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, ORCID: 0000-0001-6651-4037

** Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, ORCID: 0000-0002-9370-1804

*** Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, ORCID: 0000-0002-1989-6965

Knowledge-sharing Patterns among Students

Abstract

Knowledge sharing among students has rarely been subject of scientific research. The study attempts to identify the ways of exchanging knowledge between students of Polish universities. It focus on sources of knowledge and communication channels in the context of technological solutions. Surveys conducted at two universities were preceded by qualitative research. Results confirm the students' positive attitude to knowledge sharing. They transfer knowledge mainly through information and communication technologies although they appreciate the value of face-to-face communication. Respondents' preferences as to sources of knowledge and channels of communication depend on the university and the degree students are doing.

Keywords: knowledge sharing, universities, students, ICT

Wprowadzenie

Uniwersytety jako instytucje oparte na wiedzy odgrywają ważną rolę w jej tworzeniu i upowszechnianiu¹. Jednak pomimo bogatej literatury przedmiotu dotyczącej dzielenia się wiedzą *per se*, badania osadzone w kontekście szkolnictwa wyższego są stosunkowo rzadkie. Dotyczą one najczęściej dzielenia się wiedzą ze strony pracowników naukowych szkół wyższych². Zdecydowanie mniej uwagi poświęca się temu procesowi zachodzącemu w gronie studentów (*student-to-student*)³, chociaż ma on kluczowe znaczenie dla wzmacniania ich zaangażowania w życie akademickie, rozwoju intelektualnego czy zwiększania szans na zatrudnienie.

Jest to obszar badań ściśle powiązany z rozwojem technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) – szczególnie mediów społecznościowych – które zmieniły sposób, w jaki ludzie się komunikują, udostępniają treści, współdziałają i współpracują⁴.

¹ R. Fullwood, J. Rowley, *An Investigation of Factors Affecting Knowledge Sharing Amongst UK Academics*, "Journal of Knowledge Management" 2017, vol. 21, no. 5, s. 1254–1271.

² Np. E. Krok, *Analiza skłonności pracowników do dzielenia się wiedzą na przykładzie badań wśród pracowników uczelni*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2011, nr 643, s. 129–140; B. Kożuch, R. Lenart-Gansiniec, *Uwarunkowania skutecznego dzielenia się wiedzą na uczelni*, „Zarządzanie Publiczne” 2016, nr 4(36), s. 303–320.

³ O. Al-Kurdi, R. El-Haddadeh, T. Eldabi T., *Knowledge Sharing in Higher Education Institutions: A Systematic Review*, "Journal of Enterprise Information Management" 2018, vol. 31, no. 2, s. 226–246.

⁴ Y. Ahmed Y., M. Ahmad, N. Ahmad, N. Zakaria, *Social Media for Knowledge-sharing: A Systematic Literature Review*, "Telematics and Informatics" 2019, vol. 37, s. 72–112.

Powoduje to potrzebę analizowania zmian wzorców zachowań studentów związanych z procesem dzielenia się wiedzą oraz jego uwarunkowaniami. Ze względu na niewielkie zainteresowanie tą tematyką ze strony krajowych badaczy postanowiono sprawdzić, jak dzielą się wiedzą studenci polskich uczelni.

Celem opracowania jest identyfikacja wzorców dzielenia się wiedzą między studentami, zwłaszcza ustalenie preferowanych przez nich kanałów wymiany informacji i wiedzy oraz roli, jaką w tym procesie odgrywają technologie informacyjno-komunikacyjne.

Kluczowe dla realizacji celu było usystematyzowanie literatury z zakresu zarządzania i dzielenia się wiedzą osadzonych w kontekście zachowań organizacyjnych i szkolnictwa wyższego, które umożliwiły wyodrębnić podstawowych sfer dzielenia się wiedzą w relacji student–student. Przyjęte ramy teoretyczne pozwoliły na opis wzorców dzielenia się wiedzą wśród studentów polskich uczelni oraz odniesienie ich do wyników wcześniej przeprowadzonych badań z innych regionów świata.

Dane zebrano na dwóch krakowskich uniwersytetach. Jako narzędzie badawcze posłużył kwestionariusz ankiety uwzględniający wybrane obszary związane z wzorcami dzielenia się wiedzą przez studentów zidentyfikowane przez T. Yuen i M. Majida⁵.

Dzielenie się wiedzą w środowisku akademickim

Dzielenie się wiedzą ma kluczowe znaczenie dla sukcesu każdej organizacji i jest jednym z ważniejszych elementów procesu zarządzania wiedzą⁶. Za M. Świgoń można je zdefiniować jako proces rozpowszechniania wiedzy w celu lepszego wykorzystania istniejących zasobów informacji i wiedzy oraz stworzenia na ich podstawie nowej wiedzy⁷. Jest to złożony proces, dotyczący wszystkich sfer funkcjonowania jednostek i organizacji. Ściśle łączy się z procesem komunikowania się – bezpośrednio i za pośrednictwem ICT – aczkolwiek, mimo podobieństw nie są to pojęcia tożsame⁸. Proces ten, zdaniem P. Hendriksa, ma postać transferu od nadawcy do odbiorcy, przy czym nadawca musi być zdolny do zakomunikowania swojej wiedzy, a odbiorca do zrozumienia i przyswojenia jej⁹.

⁵ T. Yuen, M. Majid, *Knowledge-sharing Patterns of Undergraduate Students in Singapore*, "Library Review" 2007, vol. 56, no. 6, s. 485–494.

⁶ G. Probst., S. Raub, K. Romhardt, *Zarządzanie wiedzą w organizacji*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004, s. 46.

⁷ M. Świgoń, *Dzielenie się wiedzą i informacją. Specyfika nieformalnej komunikacji w polskim środowisku akademickim*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2015, s. 15–17.

⁸ M. Świgoń, *op.cit.*, s. 7; P. Hendriks, *Why Share Knowledge?, The Influence of ICT on the Motivation for Knowledge Sharing*, "Knowledge and Process Management" 1999, vol. 6, no. 2, s. 91–100.

⁹ P. Hendriks, *op.cit.*, s. 92.

W koncepcji tzw. piramidy niematerialnych zasobów wiedzy w organizacji wiedza definiowana jest w odniesieniu do innych jej zasobów, takich jak dane, informacje i mądrość¹⁰. Nazywana jest też zorganizowanym zasobem użytecznych informacji, przy założeniu, że informacje to uporządkowany strumień danych, które zostały zinterpretowane w określonym kontekście, zgodnie z celami ich użytkownika¹¹.

W literaturze przedmiotu wyodrębnia się dwa typy wiedzy: jawną (*explicit knowledge*) (tj. dostępną, usystematyzowaną, uzewnętrzną, którą można łatwo przekazać) i ukrytą (*tacit knowledge*) (tj. osobiste umiejętności i wiedzę specjalistyczną rozwijaną poprzez doświadczenie, intuicję i wgląd)¹², które powinny być analizowane łącznie. W organizacjach następuje etapowa zamiana wiedzy jawnej w ukrytą, a także dokonuje się jej konwersja w procesach socjalizacji, eksternalizacji, kombinacji oraz internalizacji¹³. Wymiana obu rodzajów wiedzy jest ważna także w kontekście uczelni, np. interakcji wykładowców ze studentami, jakości materiałów im udostępnianych czy prowadzenia badań¹⁴.

Dzielenie się wiedzą podlega różnym uwarunkowaniom organizacyjnym i indywidualnym¹⁵. W przebiegu tego procesu kluczową rolę odgrywają czynniki technologiczne – pozwalają m.in. na niwelowanie barier geograficznych, czasowych i psychologicznych, ułatwiają dostęp do repozytorium informacji i wiedzy na poziomie indywidualnym i organizacyjnym oraz umożliwiają zlokalizowanie posiadaczy wiedzy i jej odbiorców¹⁶. Po stronie barier związanych z wykorzystaniem ICT w procesie dzielenia się wiedzą – zwłaszcza w środowisku Web 2.0 – wymienia się brak wspólnej platformy komunikacyjnej, małe zaangażowanie leżące po stronie użytkowników oraz brak czasu¹⁷.

Proces dzielenia się wiedzą jest szeroko opisany w literaturze przedmiotu w odniesieniu do sektora prywatnego. Liczba prac dotyczących uczelni wyższych jest zdecydowanie mniejsza, pomimo że wydają się one być naturalnym miejscem do dzielenia się wiedzą. W ich przypadku zagadnienie to można rozpatrywać z dwóch płaszczyzn: zewnętrznej i wewnętrznej. Pierwsza dotyczy relacji między pracownikami naukowymi a interesariuszami zewnętrznymi (np. przedstawicielami sektora prywatnego czy organizacji non profit). Do drugiej należą m.in. wzajemne relacje między pracownikami nauko-

¹⁰ R. Ackoff, *From Data to Wisdom*, "Journal of Applied Systems Analysis" 1989, vol. 16, no. 1, s. 3–9; J. Rowley, *The Wisdom Hierarchy: Representations of the DIKW hierarchy*, "Journal of Information Science" 2007, vol. 33, no. 2, s. 163–180; M. Frické, *The Knowledge Pyramid: A Critique of the DIKW Hierarchy*, "Journal of Information Science" 2009, vol. 35, no. 2, s. 131–142.

¹¹ G. Probst., S. Raub, K. Romhardt, *op.cit.*, s. 27.

¹² I. Nonaka, H. Takeuchi, *Kreowanie wiedzy w organizacji*, Poltext, Warszawa 2000, s. 23.

¹³ *Ibidem*, s. 6–96.

¹⁴ K. Seonghee, J. Boryung, *An Analysis of Faculty Perceptions: Attitudes toward Knowledge Sharing and Collaboration in an Academic Institution*, "Library & Information Science Research" 2008, vol. 30, no. 4, s. 282–290.

¹⁵ I. Nonaka, H. Takeuchi, *op.cit.*, s. 28–39.

¹⁶ P. Hendriks, *op.cit.*, s. 96.

¹⁷ S. Chu, M. Woo, R. King et al., *Examining the Application of Web 2.0 in Medical-related Organizations*, "Health Information and Libraries Journal" 2012, vol. 29, no. 1, s. 47–60.

wymi, pracownikami a studentami czy wśród studentów. Pośród tych wątków dzielenie się wiedzą przez pracowników nauki jest relatywnie często przedmiotem zainteresowania badaczy¹⁸. Z jednej strony analizie poddawane są stymulatory dzielenia się wiedzą przez akademików, np. zwiększenie efektywności pracy zespołowej¹⁹ czy też wpływ jednostek na poziom wiedzy całej grupy²⁰. Z drugiej – badane są ograniczenia tego procesu.

Spośród różnych relacji wymiany wiedzy między grupami interesariuszy wewnętrznych na uczelniach wyższych dzieleniu się nią wśród studentów poświęcono stosunkowo mało uwagi. Obecne badania sygnalizują pozytywne nastawienie studentów do dzielenia się wiedzą, mimo że proces ten wymaga czasu i wysiłku oraz chęci do interakcji z ich strony²¹. Wymiana wiedzy między studentami wiąże się z przekazywaniem zarówno wiedzy ukrytej (umiejętności i kompetencji), jak i wiedzy jawnej (informacji)²². Może się odbywać poprzez różne kanały – formalne (np. seminaria, warsztaty) oraz nieformalne (np. bezpośrednie spotkania, dyskusje)²³. Istotnym komponentem procesu dzielenia się wiedzą między studentami jest ICT. Przy powszechnej zgodzie co do tego, że może ona być kluczowym kanałem wymiany wiedzy, akcentowane są problemy związane z ograniczeniami interakcji (brak wskazówek społecznych), które mogą hamować dzielenie się wiedzą. Niemniej badania zagadnienia były realizowane głównie w krajach azjatyckich, stąd ograniczenia w możliwości uogólniania wyników.

Metodyka badań

Z przeglądu literatury wynika, że jedno z pierwszych badań dotyczących wzorców dzielenia się wiedzą w gronie studentów zostało zrealizowane przez T. Yuena i M. Majida²⁴, którzy analizowali zachowania studentów studiów licencjackich trzech

---

¹⁸ M. Oliveira, C. Curado, P. Henriques, *Knowledge Sharing among Scientists: A Causal Configuration Analysis*, "Journal of Business Research" 2019, vol. 101, s. 777–782; J. Park, J. Gabbard, *Factors that Affect Scientists' Knowledge Sharing Behavior in Health and Life Sciences Research Communities: Differences between Explicit and Implicit Knowledge*, "Computers in Human Behavior" 2018, vol. 78, s. 326–335.

¹⁹ Z. Wang, N. Wang, *Knowledge Sharing, Innovation and Firm Performance*, "Expert Systems with Applications" 2012, vol. 39, no. 10, s. 8899–8908.

²⁰ S. Wang, R. Noe, *Knowledge Sharing: A Review and Directions for Future Research*, "Human Resource Management Review" 2010, vol. 20, no. 2, s. 115–131.

²¹ E. Krok, *Dzielenie się wiedzą wśród studentów*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania” 2014, nr 1(38), s. 159–168.

²² F. Zaqout, M. Abbas, *Towards a Model for Understanding the Influence of the Factors that Stimulate University Students' Engagement and Performance in Knowledge Sharing*, "Library Review" 2012, vol. 61, no. 5, s. 345–361.

²³ S. Gamlath, T. Wilson, *Student-to-student Knowledge Sharing Practices in Universities*, w: 17th International Conference on Knowledge, Culture, and Change in Organizations, 2017, Darwin, N.T.

²⁴ T. Yuen, M. Majid, *op.cit.*

publicznych uniwersytetów w Singapurze. Odnieśli się oni do siedmiu podstawowych obszarów związanych z dzieleniem się wiedzą²⁵. Podejście to zostało wykorzystane również przez C. Wei i współpracowników²⁶ do analizy zachowań studentów studiów licencjackich na uniwersytetach publicznych i prywatnych w Malezji. Stało się ono też inspiracją do próby określenia wzorców dzielenia się wiedzą wśród studentów pierwszego i drugiego stopnia z dwóch polskich uniwersytetów. Postanowiono zidentyfikować wzorce dzielenia się wiedzą w gronie studentów, koncentrując się na kanałach transferu wiedzy i znaczenia rozwiązań technologicznych w tym procesie²⁷. Dodatkowo sprawdzano zróżnicowanie wzorców w zależności od wybranych zmiennych demograficznych. W konsekwencji, z racji eksploracyjnego charakteru badań, sformułowano następujące pytania badawcze.

RQ1: Jak dzielą się wiedzą studenci między sobą?

- Jaki mają stosunek do dzielenia się wiedzą?
- Jakie źródła wiedzy preferują, ucząc się bądź wykonując zadania powiązane z nauką?
- Jakie informacje i wiedzę udostępniają studenci?
- Jakie formy dzielenia się wiedzą preferują?
- Jakie rozwiązania z zakresu ICT wspierają studentów w dzieleniu się wiedzą?

RQ2: Czy wzorce dzielenia się wiedzą w gronie studentów (w poszczególnych obszarach) są zróżnicowane przez:

- płeć studenta?
- stopień studiów?
- uczelnię?

Do zebrania danych wykorzystano podejście jakościowe i ilościowe. Badania jakościowe służyły jako podstawa do doprecyzowania pytań kwestionariuszowych oraz pozwoliły na osadzenie wyników badań ilościowych we właściwym kontekście interpretacyjnym. Niemniej nacisk w szukaniu odpowiedzi na pytania badawcze został położony na podejście ilościowe.

Operacjonalizacja wymagała dopracowania skal. Ich modyfikacje wynikały z konieczności adaptacji pozycji do polskiej specyfiki – w czym pomogły dane z pomiaru jakościowego poprzedzającego badanie właściwe. Ponadto w porównaniu z oryginalnym narzędziem dodano skalę Likerta (1 do 5, gdzie 1 oznacza najniższą ocenę)²⁸. Kwestio-

²⁵ Zidentyfikowali takie obszary jak: stosunek do dzielenia się wiedzą, preferowane źródła wiedzy dla zadań związanych z nauką, postrzegana częstotliwość dzielenia się wiedzą, rodzaj informacji i dzielenia się wiedzą, preferowane kanały dzielenia się wiedzą, czynniki ograniczające dzielenie się wiedzą oraz czynniki motywujących do dzielenia się wiedzą.

²⁶ C. Wei, C. Choy, G. Chew, Y. Yen, *Knowledge Sharing Patterns of Undergraduate Students*, "Library Review" 2012, vol. 61, no. 5, s. 327–344.

²⁷ W uwzględniono wybrane obszary wzorców dzielenia się wiedzą powiązane z zakresem przedmiotowym.

²⁸ Podobnie postąpili C. Wei i współpracownicy.

nariusz uzupełniono o pytania dotyczące rozwiązań technologicznych wspierających badanych w dzieleniu się wiedzą.

Tabela 2.2.1.

Podstawowe informacje o etapach badań empirycznych

Kategoria	Pomiar jakościowy	Pomiar ilościowy
Liczba uczestników badania	27	414
Respondenci	Studenci UJ	Studenci UJ i UEK
Narzędzie	Kwestionariusz zachęcający do pogłębionych pisemnych wypowiedzi	Kwestionariusz z elementami skalowania
Zakres tematyczny	Dzielenie się wiedzą na uczelni	Dzielenie się wiedzą w relacji: student–student

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2.2.2.

Charakterystyki próby

Zmienna	Wartości	Liczba	%
Płeć	Kobieta	274	66
	Mężczyzna	140	34
Uczelnia	UJ	332	80
	UEK	82	20
Kierunek	Zarządzanie	357	86
	Ekonomia	57	14
Stopień studiów	I	332	80
	II	80	20
Pochodzenie	Polska	358	86
	Inny kraj	55	14

N = 414 (w przypadkach, gdy liczby nie sumują się do N, wystąpiły braki danych)

Źródło: opracowanie własne.

Dane zebrano w listopadzie i grudniu 2019 r. Próbę dobrano w sposób wygodny²⁹, co przyczyniło się do nierównomiernych liczebności grup. W badaniu zasadniczym wzięło udział 414 studentów studiujących na kierunkach zarządzanie i ekonomia na dwóch krakowskich uniwersytetach – UJ i UEK (tabela 2.2.2). Byli to głównie Polacy studiujący na studiach pierwszego stopnia – chociaż zakres badań obejmował studentów wszyst-

²⁹ Zastosowana technika doboru próby, pomimo że pozwala na wybór jednostek mających istotne z perspektywy celu badania charakterystyki, nie gwarantuje reprezentatywności i ogranicza możliwości uogólniania wniosków.

kich lat i stopni oraz trybów studiów. Wśród grupy zagranicznych studentów były osoby z Ukrainy (42 studentów) oraz z Białorusi (7 osób) i Niemiec (6 osób)³⁰.

Wyniki

Studenci w naturalny sposób łączą dzielenie się wiedzą z wewnętrzną sferą uczelni wyższych, zauważając możliwości transferu informacji i wiedzy między różnymi grupami interesariuszy. Przede wszystkim akcentują relacje, w które są zaangażowani, tj.: student–wykładowca, student–student, student–administracja. Dominuje u nich oczekiwanie dzielenia się treściami dostarczonymi przez wykładowców (materiały udostępnianie studentom w formach elektronicznych bądź utrwalone przez studentów ich wypowiedzi), co A. Saad i H. Haron³¹ określili jako wiedzę skodyfikowaną (*encoded knowledge*). Ich potrzeby można odnieść do wiedzy jawnej i ukrytej dotyczącej kwestii akademickich (np. praca zespołowa nad projektami, wymagania wykładowców itp.) i organizacyjnych (np. terminy egzaminów, warunki zaliczenia itp.). Wiedzę w tym zakresie zdobywają często od innych studentów, co potwierdza wybór przedmiotu szczegółowych analiz.

Badani studenci – zgodnie z wynikami prezentowanymi w literaturze przedmiotu – wykazują się pozytywnym stosunkiem do dzielenia się wiedzą z innymi (tabela 2.2.3).

Tabela 2.2.3.

Stosunek do dzielenia się wiedzą wśród studentów

Stwierdzenie	Liczba	Średnia	Odchylenie standardowe
Należy dzielić się wiedzą z innymi studentami z korzyścią dla wszystkich	414	4,41	0,89
Dzielenie się wiedzą odbywa się wtedy, gdy studenci troszczą się o swoje potrzeby	412	3,46	1,13
Studenci powinni sami z siebie dzielić się swoją wiedzą z innymi studentami – jest to przejaw dbania o innych	411	3,37	1,16
Należy dzielić się wiedzą z innymi studentami tylko wtedy, gdy o to poproszą	413	2,91	1,11

³⁰ Ze względu na zbyt małą grupę studentów pochodzenia zagranicznego zrezygnowano z traktowania kraju pochodzenia jako zmiennej niezależnej, chociaż wstępne analizy potwierdzają np. różnicowanie preferowanych źródeł wiedzy przez studentów z zagranicy czy kanały wykorzystywane do dzielenia się wiedzą.

³¹ A. Saad, H. Haron, *A Case Study of Higher Education Academics' Shared Knowledge and Classification*, International Conference on Research and Innovation in Information Systems (ICRIIS), 2013, s. 439–444.

Stwierdzenie	Liczba	Średnia	Odczylenie standardowe
Wielu studentów uważa, że mogą oni zostać ukarani przez wykładowcę za dzielenie się wiedzą	421	2,09	1,22
Wielu studentów ma poczucie, że dzielenie się wiedzą i informacjami jest rodzajem plagiatu	412	2,08	1,16
Jeśli to możliwe, lepiej unikać dzielenia się wiedzą ze studentami	411	1,46	0,77

Skala 1–5, 1 – zdecydowanie się nie zgadzam

Źródło: opracowanie własne.

Studenci zgadzają się, że należy przekazywać wiedzę innym, co może dostarczać obustronnych korzyści. Natomiast krytycznie odnoszą się do unikania dzielenia się wiedzą. Opinie te są na tyle spójne, że nie znaleziono istotnych statystycznie różnic związanych z płcią studenta, rodzajem uczelni czy stopniem studiów.

Tabela 2.2.4.

Źródła wiedzy preferowane przez studentów dla zadań związanych z nauką

Stwierdzenie	Liczba	Średnia	Odczylenie standardowe
Korzystanie z ogólnodostępnych stron www w Internecie	414	4,30	0,92
Korzystanie z platform pozwalających na współtworzenie i współdzielenie treści	414	4,25	1,01
Korzystanie z mediów społecznościowych	414	4,07	1,07
Konsultacje z innymi studentami z uczelni	413	3,99	1,04
Korzystanie z platform dostępnych w zasobach informatycznych uczelni	414	3,73	1,21
Konsultacje z wykładowcami	411	3,55	1,17
Konsultacje ze znajomymi spoza uczelni	408	3,31	1,18
Korzystanie z zasobów biblioteki	414	3,23	1,26
Korzystanie z cyfrowych baz danych	412	2,96	1,31
Korzystanie z mediów społecznościowych dla naukowców i badaczy	413	2,89	1,33

Skala 1–5, 1 – najmniej preferowane

Źródło: opracowanie własne.

Nie jest zaskoczeniem, że studenci poszukują wiedzy w źródłach online. Korzystają głównie ze stron www i platform pozwalających na pracę grupową, tendencja zależy od rodzaju źródła. Pomimo że bazy danych (np. EBSCO, ProQuest) są dostępne online, to badani sięgają do nich zdecydowanie rzadziej. Zaskakuje też niewielkie zainteresowanie zasobami bibliotek.

Wzorce korzystania ze źródeł powiązane są z uczelnią ($F(10, 391) = 4,2304, p = ,00001$). Okazuje się, że studenci mają odmienne preferencje związane z korzystaniem z bibliotek i udostępnianych baz danych. Sięgający po te źródła częściej (studenci UJ), rzadziej korzystają z ogólnodostępnych stron www. Także stopień studiów różnicuje sięganie po źródła – szczególnie, gdy mowa o korzystaniu z wiedzy znanych spoza uczelni – częściej sięgają po takie porady studenci studiów licencjackich ($F(1,404) = 10,945; p = ,0001$).

Najczęściej przedmiotem wymiany wiedzy i informacji w gronie studentów są kwestie związane z ukrytą wiedzą akademicką – udzielają oni dodatkowych wyjaśnień przy przygotowaniach do egzaminów czy dzielą się opiniami.

Tabela 2.2.5.

Rodzaje udostępnianych informacji i sposoby dzielenia się wiedzą z innymi studentami

Stwierdzenie	Liczba	Średnia	Odchylenie standardowe
Udzielanie innym dodatkowych wyjaśnień z zakresu obowiązującego materiału	412	3,93	0,90
Dzielenie się linkami do stron internetowych	411	3,86	0,94
Wyrażanie swojej opinii na tematy związane z nauką/studiowaniem	412	3,84	0,93
Udostępnianie materiałów do egzaminu	412	3,83	1,21
Udostępnianie osobistych notatek z wykładów, książek itp.	411	3,81	1,09
Dzielenie się wiedzą z zakresu wymogów dotyczących zaliczenia danego przedmiotu lub wymagań stawianych przez danego wykładowcę	412	3,81	1,04
Dzielenie się wiedzą pomocną w załatwianiu spraw formalnych i administracyjnych na uczelni	411	3,35	1,11
Udostępnianie informacji o możliwościach podnoszenia swoich kompetencji i wiedzy	412	2,91	1,20
Pomaganie innym studentom w przeszukiwaniu baz danych, korzystaniu z oprogramowania, korzystaniu z biblioteki itp.	412	2,74	1,21

Skala 1–5, 1 – nigdy

Źródło: opracowanie własne.

Widoczne jest zróżnicowanie w rodzajach przekazywanych informacji w zależności od stopnia studiów ($F(9, 394) = 2,4287, p = ,01075$). Studenci drugiego stopnia deklarują mniejszą skłonność do dzielenia się wiedzą, częściej zostawiając ją dla siebie. Jedynie w przypadku udostępniania materiałów egzaminacyjnych nie zaobserwowano różnic, co może wynikać z ogólnej ich dostępności (są wiedzą skodyfikowaną udostępnianą przez wykładowców).

Transfer wiedzy w przypadku studentów odbywa się głównie poprzez internetowe kanały komunikacji. Wśród pierwszych trzech wskazano czaty online i portale spo-

łecznościowe, ale też spotkania twarzą w twarz. Pomimo że nie jest to zaskakujące ze względu na rolę mediów społecznościowych w życiu młodych osób, to różni to ich od azjatyckich studentów, którzy preferują spotkania bezpośrednie.

Tabela 2.2.6.

Preferowane formy dzielenia się wiedzą w gronie studentów

Stwierdzenie	Liczba	Średnia	Odchylenie standardowe
Czat online	412	4,54	0,77
Portale/media społecznościowe	412	4,23	0,97
Bezpośrednio, podczas spotkań twarzą w twarz	412	3,92	1,08
Platformy do pracy grupowej	411	3,43	1,26
Telefon	412	2,87	1,23
E-mail	412	2,65	1,22
Fora dyskusyjne online	412	2,48	1,23

Skala 1–5, 1 – najmniej preferowane

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci zostali też poproszeni o wyrażenie swoich preferencji dotyczących formy dzielenia się wiedzą, z której korzystają najczęściej. W większości wskazali oni na czat online (175 osób), głównie Messengera. Druga najczęściej pojawiająca się odpowiedź to spotkania twarzą w twarz (85 osób). Interesujące są też przywołane przez respondentów powody sięgania po takie formy komunikacji. Podkreślali powszechny dostęp do technologii (usieciowienie), ale także natychmiastowość kontaktu – niezależnie od miejsca i czasu. Jednak zalety te nie wykluczają podstawowej wady korzystania z komunikacji poprzez urządzenia (*computer mediated communication* – CMC), tj. braku wskazówek niewerbalnych. Możliwości doprecyzowania, rozwiania wątpliwości czy wręcz komunikowania pewnych kwestii za pomocą mowy ciała (np. gestykulacji) podkreślali ci, którzy preferują spotkania bezpośrednie. Wyłania się z tego obraz oczekiwań związanych z jednej strony z szybkością i natychmiastowością zebrania/przekazania ważnych informacji, ale też i wątpliwości związanych z właściwą ich interpretacją (czemu sprzyja kontakt bezpośredni, a co stanowi jeden z ważniejszych dylematów badań nad CMC).

Wykorzystywane kanały zależą rodzaju uczelni ($F(7, 403) = 3,3784, p = ,00162$) i stopnia studiów ($F(7, 401) = 4,2864, p = .00014$). W przypadku uczelni różnice dotyczą sięgania po platformy do pracy grupowej oraz przesyłania wiadomości mailowych (część UEK). Ciekawsze relacje pojawiły się w przypadku stopnia studiów. Pomimo że w obu przypadkach czaty online są najczęściej wykorzystywane, to różnice pojawiły się w przypadku

spotkań bezpośrednich (preferują je studenci studiów pierwszego stopnia), podczas gdy studiujący na drugim stopniu częściej korzystają z e-maili czy rozmów telefonicznych.

Stopień studiów i uczelnia różnicują też opinie na temat możliwych rozwiązań technologicznych wspomagających dzielenie się wiedzą z innymi studentami. Studenci za najbardziej istotne i pożądane udogodnienia wspomagające dzielenie się wiedzą uznali wiki tworzone przez studentów wspólnie z wykładowcami oraz aplikacje mobilne (tabela 2.2.7).

Tabela 2.2.7.

Rozwiązania z zakresu ICT wspierające dzielenie się wiedzą wśród studentów

Stwierdzenie	Liczba	Średnia	Odchylenie standardowe
Wiki tworzone przez studentów wspólnie z wykładowcami, dostępne dla studentów danego kierunku	410	4,23	1,05
Aplikacja mobilna dostosowana do potrzeb studentów w zakresie dzielenia się wiedzą	411	4,19	1,04
Wiki tworzone przez studentów dla studentów danego kierunku	411	4,07	1,13
Platformy uczelniane	411	3,88	1,16
Wzbogacenie funkcjonalności systemu USOS	412	3,77	1,27
Strona www/portał informacyjny	410	3,70	1,13
Otwarte fora i grupy dyskusyjne	411	3,52	1,24
Zamknięte fora i grupy dyskusyjne	409	3,47	1,24

Skala 1–5, 1 – najmniej istotne

Źródło: opracowanie własne.

Różnice w oczekiwaniach studentów z obu uczelni łączyły się z odmiennym podejściem do treści tworzonych przez studentów oraz wzbogaceniem systemu USOS³² (wyżej ocenione przez UJ) ($F(8,398) = 2,1049$, $p = ,03436$). Większe zróżnicowanie opinii występuje w przypadku studentów pierwszego i drugiego stopnia ($F(8, 396) = 2,3640$, $p = ,01724$). W opiniach studentów pierwszego stopnia praktycznie wszystkie udogodnienia technologiczne wspierać mogą dzielenie się wiedzą. Co ciekawe – najniżej ocenili przydatność zamkniętych grup, które jako jedyne były wyżej ocenione przez studentów drugiego stopnia.

³² Różnica w przypadku oceny systemu USOS może wynikać z doświadczeń studentów. Na UEK system dopiero jest wdrażany.

Podsumowanie

Uzyskane wyniki potwierdzają pozytywne nastawienie studentów polskich uczelni do dzielenia się wiedzą. Nie zaskakuje, że wiedza oraz informacje przekazywane są głównie poprzez kanały elektroniczne. Należy jednak podkreślić potrzebę pozyskiwania wiedzy także w kontaktach bezpośrednich. W dużym stopniu wynika to z możliwości rozwiązania wątpliwości oraz wykorzystania wskazówek niewerbalnych do interpretacji pozytywnych informacji czy wiedzy.

Wyniki wskazują także na zróżnicowanie wzorców dzielenia się wiedzą w zależności od stopnia studiów. Studenci drugiego stopnia wykazują mniejsze zainteresowanie dzieleniem się wiedzą, sięgają po inne kanały i narzędzia to umożliwiające. Próbując zinterpretować zależność, można wyjaśnić ją brakiem czasu czy presją odczuwaną przez studentów, którzy wkraczają na rynek pracy. Jednak wymaga to dalszych eksploracji, tym bardziej, że w badaniu skupiono się na identyfikacji wzorców dzielenia się wiedzą, a nie poszukiwaniu związków przyczynowo-skutkowych między zmiennymi. Kontynuowanie tego wątku wydaje się obiecujące. Tym bardziej, że niewiele wiadomo na temat uwarunkowań przebiegu tego procesu w gronie studentów (np. zmiennych moderujących czy poprzedzających). Stąd ustalenie na przykład motywacji do dzielenia się wiedzą bądź roli zaufania pozwoliłoby na głębsze zrozumienie zagadnienia.

Interesujące też wydają się różnice we wzorcach studentów z Polski i krajów azjatyckich, które ujawniły się w wyniku próby porównań z wcześniejszymi wynikami badań. Otwierają one kolejny obszar badań dotyczących znaczenia uwarunkowań kulturowych.

Bibliografia

- Ackoff R., *From Data to Wisdom*, "Journal of Applied Systems Analysis" 1989, vol. 16, no. 1, s. 3–9.
- Ahmed Y., Ahmad M., Ahmad N., Zakaria N., *Social Media for Knowledge-sharing: A Systematic Literature Review*, "Telematics and Informatics" 2019, vol. 37, s. 72–112.
- Al-Alavi, I., Al-Marzooqi, Y., Fraidoon M., *Organizational Culture and Knowledge Sharing: Critical Success Factors*, "Journal of Knowledge Management" 2007, vol. 11, no. 2, s. 22–42.
- Al-Kurdi O., El-Haddadeh R., Eldabi T., *Knowledge Sharing in Higher Education Institutions: A Systematic Review*, "Journal of Enterprise Information Management" 2018, vol. 31, no. 2, s. 226–246.
- Chu S., Woo M., King R. et al., *Examining the Application of Web 2.0. in Medical-related Organizations*, "Health Information and Libraries Journal" 2012, vol. 29, no. 1, s. 47–60.
- Frické, M., *The Knowledge Pyramid: A Critique of the DIKW Hierarchy*, "Journal of Information Science" 2009, vol. 35, no. 2, s. 131–142.

- Fullwood R., Rowley J., *An Investigation of Factors Affecting Knowledge Sharing Amongst UK Academics*, "Journal of Knowledge Management" 2017, vol. 21, no. 5, s. 1254–1271.
- Hendriks P., *Why Share Knowledge? The Influence of ICT on the Motivation for Knowledge Sharing*, "Knowledge and Process Management" 1999, vol. 6, no. 2, s. 91–100.
- Kożuch B., Lenart-Gansiniec R., *Uwarunkowania skutecznego dzielenia się wiedzą na uczelni*, „Zarządzanie Publiczne” 2016, nr 4(36), s. 303–320.
- Krok E., *Dzielenie się wiedzą wśród studentów*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania” 2014, nr 1(38), s. 159–168.
- Leja K., Stasiak S., *Wyniki w nauce a postrzeganie i praktykowanie dzielenia się wiedzą wśród uczniów i studentów*, „eMentor” 2010, nr 3(35).
- Nonaka, I., Takeuchi H., *Kreowanie wiedzy w organizacji*, Poltext, Warszawa 2000.
- Park J., Gabbard J., *Factors that Affect Scientists' Knowledge Sharing Behavior in Health and Life Sciences Research Communities: Differences between Explicit and Implicit Knowledge*, "Computers in Human Behavior" 2018, vol. 78, s. 326–335.
- Probst G., Raub S., Romhardt K., *Zarządzanie wiedzą w organizacji*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004.
- Rowley J., *The Wisdom Hierarchy: Representations of the DIKW hierarchy*, "Journal of Information Science" 2007, vol. 33 no. 2, s. 163–180.
- Saad A., Haron H., *A Case Study of Higher Education Academics' Shared Knowledge and Classification*, w: International Conference on Research and Innovation in Information Systems (ICRIIS), 2013, s. 439–444.
- Seonghee K., Boryung J., *An Analysis of Faculty Perceptions: Attitudes toward Knowledge Sharing and Collaboration in an Academic Institution*, "Library & Information Science Research" 2008, vol. 30, no. 4, s. 282–290.
- Słocińska A., *Dzielenie się wiedzą jako istotna kompetencja pracowników*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 258, s. 86–96.
- Świgoń M., *Dzielenie się wiedzą i informacją. Specyfika nieformalnej komunikacji w polskim środowisku akademickim*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2015.
- Wang S., Noe R., *Knowledge Sharing: A Review and Directions for Future Research*, "Human Resource Management Review" 2010, vol. 20, no. 2, s. 115–131.
- Wang Z., Wang N., *Knowledge Sharing, Innovation and Firm Performance*, "Expert Systems with Applications" 2012, vol. 39, no.10, s. 8899–8908.
- Wei C., Choy C., Chew G., Yen Y., *Knowledge Sharing Patterns of Undergraduate Students*, "Library Review" 2012, vol. 61, no. 5, s. 327–344.
- Yuen T., Majid M., *Knowledge-sharing Patterns of Undergraduate Students in Singapore*, "Library Review" 2007, vol. 56, no. 6, s. 485–494.
- Zaqout F., Abbas M., *Towards a Model for Understanding the Influence of the Factors that Stimulate University Students' Engagement and Performance in Knowledge Sharing*, "Library Review" 2012, vol. 61, no. 5, s. 345–361.